

Schouwen-Duiveland in stukken

door Huib Uil, gemeentearchivaris van Schouwen-Duiveland

Braziliaanse koorts

De negentiende eeuw stond bol van de emigratie. In die dagen werd dat landverhuizing genoemd. Vooral de stroom naar Noord-Amerika was omvangrijk. In 1837 bereikte de emigratie vanuit Europa al een eerste hoogtepunt: tachtigduizend. In 1854 werd opnieuw een toppunt bereikt: ruim 427.000 emigranten. Vanuit Nederland kwam de trek goed op gang vanaf de jaren veertig met 1881 en 1882 als hoogtepunten: 8597 en 9517 Nederlanders verlieten hun vaderland. Het waren hoofdzakelijk economische motieven om in de Verenigde Staten hun heil te gaan zoeken. Eerder in die eeuw waren er ook religieuze oorzaken. Degenen die zich hadden afgescheiden van de Hervormde kerk werden tegengewerkt en dat deed hen besluiten in Amerika een nieuw vaderland te zoeken.

Veel minder bekend is dat er ook emigranten vertrokken naar Brazilië. Zo emigreerden tussen 1858 en 1862 ongeveer zeventienhonderd Zeeuwen naar dat land. Nazaten van deze landverhuizers wonen onder meer in de heuvels van Espirito Santo. In een in 2008 verschenen boek van Ton Roos en Margje Eshuis wordt de geschiedenis van deze groep belicht. Het boek is getiteld 'Op een dag zullen ze ons vinden. Een Zeeuwse geschiedenis in Brazilië'

De meeste emigranten kwamen vanuit Zeeuws-Vlaanderen en over die groep heeft de oud-gemeentesecretaris van Aardenburg, George van Vooren, baanbrekend onderzoek verricht. Maar ook Schouwen-Duivelanders en Zuid-Bevelanders verwisselden hun vertrouwde eiland met dat verre continent. In de kolonie Santa Leopoldina bouwden de Zeeuwen een eigen gemeenschap op, de Comunidade Holanda. Maar ook elders, zoals in het al genoemde Espirito Santo aan de zuidwestkust van Brazilië.

In de Colônia Rio Novo kwamen onder meer de mandenmaker Reinier van Gastel uit Zierikzee en zijn gezin terecht. Daar streken ook de families Arends uit Oosterland, Koopman uit Ouwerkerk en Kooyman uit Nieuwerkerk neer. Zij waren vanuit

Antwerpen vertrokken, vermoedelijk met het Belgische schip Cesar. In Rio de Janeiro zijn de emigranten overgestapt op een stoomboot die hen naar de haven van Itapemirim bracht. Daar arriveerden zij op 24 juni 1858 en trokken landinwaarts. Bij hen hoorden ook de gezinnen van Matthijs van der Roest uit Ouwerkerk, Adriaan van Poortvliet uit Nieuwerkerk en Jan en Adriaan Visser uit Oosterland. Ook in andere kolonies kwamen Schouwenars en Duivelanders terecht. Het zijn bekende namen zoals: Van As, Boogert, Brouwer, Dorst, Van Dalen, Hagestein, Leydecker, Van der Maas, Muste, Noordhoek, Oosse, De Oude, Snijders, De Valk, Verhoek,

Schietekatte, Van de Vate, Van der Velde, Versluis, Vis, Wagemaker en minder bekende, zoals Hardekaas, Van Kampen, Nape, Koole, Krijgsman, Van der Ree, Turelure en De With.

De aantrekkingskracht van Brazilië zat in het perspectief om van knecht baas te worden en van landarbeider boer. Maar voor de meesten liep dat uit op een teleurstelling. De omstandigheden waren moeilijk en lastig en de mogelijkheden om daarin verbetering te brengen heel schaars. De herinnering aan het moederland ging bij een deel van hen vervagen, maar aan de andere kant bleef ook nog veel bewaard. Piet Heule hield de oud-Zeeuwen voor: 'We moeten Hollands blijven praten, want op een dag zullen ze ons vinden' Het waren woorden die bewaarheid werden waardoor er kerkelijke steun kwam.

Een documentaire over de Zeeuwse Brazilianen is in de maak. Wie mee wil helpen om die te verwezenlijken kan daaraan doneren. Ook is het genoemde boek te koop voor € 17,50 en een deel daarvan is bestemd voor de productie.

Meer erover is te lezen op internet: www.braziliaansekoorts.nl

Het nieuwste Paverpol boek is uit!

62 kunstenaars en kunstzinnige hobbyisten uit de hele wereld, tonen aan de hand van 227 foto's hun inspirerende creaties (128 pagina's). Voor iedereen die met de Paverpol vormpolymeer werkt of wil gaan werken is dit een aanwinst. Nu in de boekhandel, hobbywinkel of online te bestellen via www.paverpol.com. Consumenten-adviesprijs € 17,50.

Paverpol

PAVERPOL ART PRODUCTS INTERNATIONAL
Burgh Haamstede,
email: info@paverpol.com